

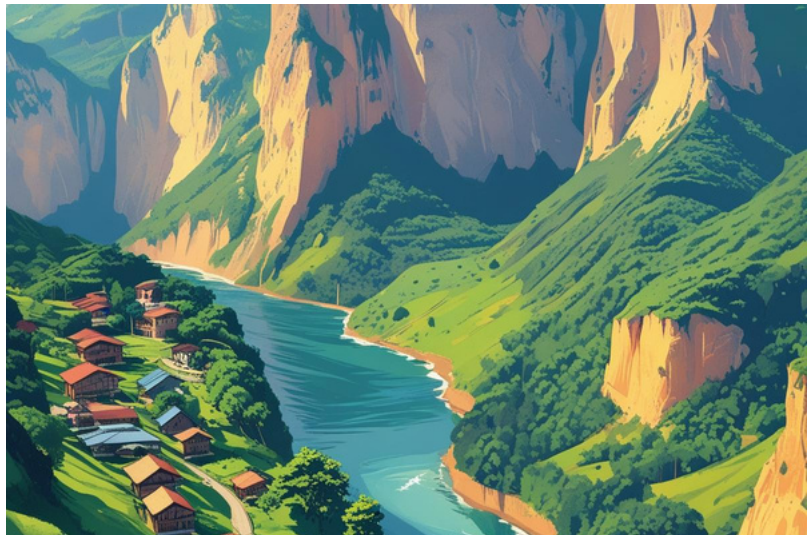
*Từ miền Tây xứ Nghệ đến các vùng núi Việt Nam
Cảnh tình để phát triển bền vững trong kỷ nguyên biến đổi khí hậu*

Cơn bão số 5 đang hướng vào Nghệ An, mang theo những lo toan thường trực của miền Trung, nơi dải đất hẹp phải oằn mình trước bao giông gió. Nhưng cũng chính nơi đây, trong từng làng quê, từng nếp nhà, người xứ Nghệ vẫn kiên gan như đá núi, vẫn lạc quan như câu ví dặm ngọt ngào sau cơn mưa đông. Mỗi trận bão đi qua, để lại vết thương trên đất, trên người, nhưng cũng bồi đắp thêm bản lĩnh của một miền quê luôn biết đứng dậy, biết gom góp niềm tin, để ngày mai lại xanh màu lúa mới.

Miền núi - vùng đất dễ bị tổn thương

Bão số 5 đang đi vào Nghệ An, mang theo gió dữ và những trận mưa xối xả. Với miền Tây xứ Nghệ, lo lắng không chỉ nằm ở sức gió mà còn ở những gì thường đến sau đó: lũ quét, sạt lở, ngập lũ, cô lập bản làng. Địa hình dốc, đất yếu, rừng bị suy giảm... tất cả khiến miền núi dễ tổn thương hơn đồng bằng.

Người miền núi vốn thiệt thòi, mỗi trận thiên tai lại càng chất chồng khó khăn. Nỗi lo về nhà cửa, mùa màng, sinh kế bủa vây. Và cứ thế, nghèo đói và tổn thương cứ lặp lại sau mỗi mùa mưa bão, như một vòng tròn chưa có lối thoát.

Tăng trưởng và tổn thất trong cùng một phương trình

Trong nhiều kế hoạch phát triển, chúng ta thường nói đến chỉ tiêu tăng trưởng, đến con số GDP, nhưng ít khi tính đến tổn thất do thiên tai. Một con đường mở ra, một công trình thủy điện mọc lên, một diện tích rừng bị khai thác... tất cả đều tác động đến cấu trúc đất - nước - rừng. Khi bão lũ đến, những gì chúng ta tưởng là “tăng trưởng” lại có thể hóa thành “tổn thất”.

Bởi vậy, “tăng trưởng” và “tổn thất” phải được đặt trong cùng một phương trình. Nếu không, những thành quả kinh tế dễ dàng bị cuốn trôi chỉ sau một trận mưa lớn. Một cây rừng bị lấy đi không đúng cách, một dòng suối bị ngăn đê đập đập có thể dẫn đến hệ lụy khó lường. Ông bà mình đã đúc kết rồi: “Bứt dây động rừng” là vậy.

Rừng và sinh kế - mối quan hệ cần nhìn lại

Rừng đầu nguồn vốn là tấm áo giáp tự nhiên. Khi rừng đa dạng sinh học, đất được giữ, nước được thấm, dòng chảy được điều hòa. Nhưng khi rừng bị khai thác, thay thế bằng những cánh rừng trồng đơn điệu, lá chắn ấy trở nên mong manh.

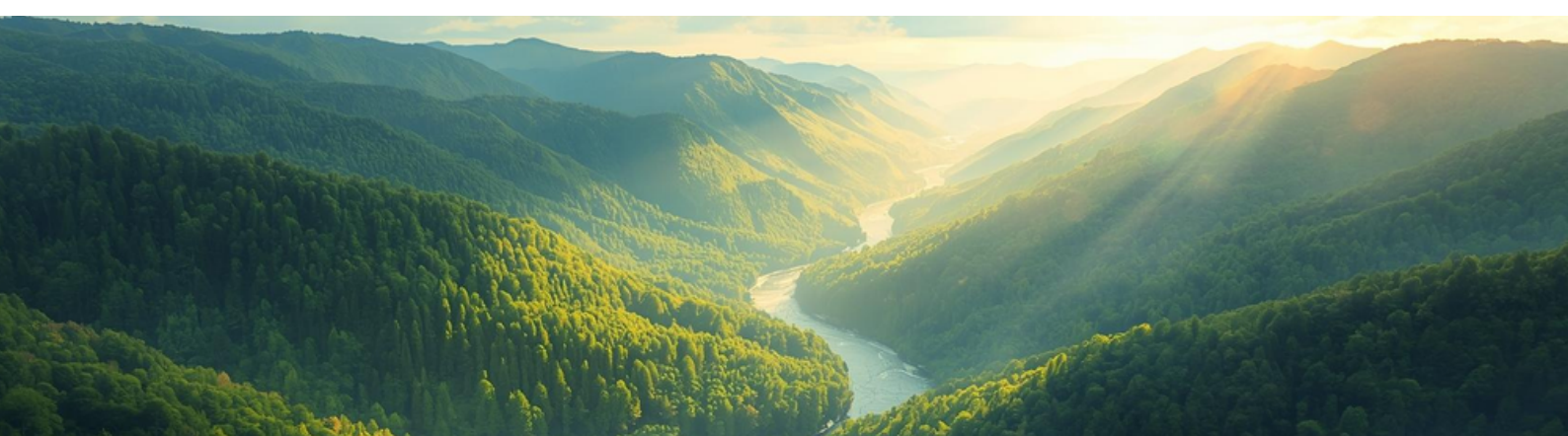
Sinh kế của bà con miền núi lâu nay dựa nhiều vào rừng. Nhưng nếu chỉ khai thác mà không bảo vệ, nguồn sống hôm nay lại chính là nguyên nhân gây tổn thương ngày mai. Muốn giảm thiệt hại, phải tạo sinh kế gắn với giữ rừng, coi rừng là tài sản cộng đồng.

Biến đổi khí hậu, thời tiết cực đoan, bão lũ trong tương lai sẽ còn gay gắt hơn, khó lường hơn. Đó là thách thức lớn đối với những không gian tự nhiên bị chia cắt ở các địa phương miền núi.

Đã đến lúc, chúng ta cần nghiêm túc nhìn lại để những hình ảnh đau lòng không lặp lại.

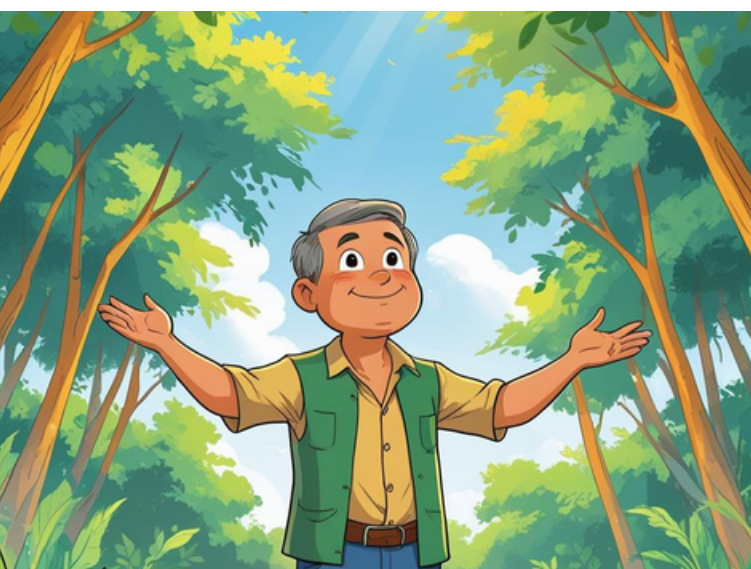
Nhìn lại cách trồng, khai thác, bảo vệ rừng, lấy cộng đồng làm chủ thể trong phát triển kinh tế - xã hội.

Nhìn lại sinh kế cho bà con sống dưới tán rừng và vùng đệm, không chỉ thay đổi cây trồng, vật nuôi mà cần tổ chức lại chuỗi ngành hàng phù hợp với quy mô sản xuất, gắn với doanh nghiệp hỗ trợ, dẫn dắt.

- **Nhật Bản:** xây dựng hệ thống cảnh báo sớm và quy hoạch dân cư tránh xa vùng nguy cơ sạt lở.
- **Nepal, Bhutan:** mô hình “rừng cộng đồng”, người dân trực tiếp giữ rừng và hưởng lợi từ rừng.
- **Costa Rica:** trả tiền cho dịch vụ hệ sinh thái, coi rừng như một loại “ngành công nghiệp xanh”, người giữ rừng được trả công để duy trì.

Gợi mở cho miền Tây xứ Nghệ và các vùng núi Việt Nam

Mỗi cơn bão đi qua, chúng ta thường tất bật thống kê thiệt hại, rồi lại dốc sức khắc phục. Nhưng điều còn lại sau con số tổn thất chính là câu hỏi cho tương lai: **chúng ta sẽ phát triển thế nào để không phải trả giá mãi cho thiên tai? Đã đến lúc cần một tư duy phát triển mới - coi “tăng trưởng và tổn thất là hai vế trong cùng một phương trình”, coi giữ rừng là giữ đất, giữ núi là giữ người, coi thiên nhiên là bạn đồng hành chứ không phải đối tượng khai thác.**

Người xưa đã nhắc nhở: “Chúng ta không thừa hưởng Trái đất từ tổ tiên, mà chúng ta vay mượn nó từ con cháu”. Nếu đã là người đi vay, chúng ta phải có trách nhiệm trả lại. Trả bằng những cánh rừng được phục hồi, những dòng sông được trong lành, những bản làng miền núi an toàn hơn sau mỗi mùa mưa bão.

Chỉ khi ấy, miền Trung, khúc ruột kiên gan của Tổ quốc, mới có thể vững vàng trước bão lũ, và cả đất nước mới thực sự bước vào quỹ đạo phát triển bền vững, an lành cho thế hệ mai sau.

Lại nhớ về miền Tây xứ Nghệ và những dãy đất trên đỉnh Trường Sơn ngút ngàn!

LÊ MINH HOAN

Bài học từ thế giới

Điểm chung là: thiên tai không thể xóa bỏ, nhưng tổn thất có thể giảm thiểu nếu có chuẩn bị từ trước.

Đã đến lúc cần một cách nhìn mới:

Tích hợp rủi ro thiên tai vào kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội.

Quy hoạch không gian miền núi dựa trên đặc thù địa hình, tránh đầu tư hạ tầng vào vùng dễ tổn thương.

Khôi phục và quản lý rừng đầu nguồn theo hướng đa dạng sinh học, gắn với sinh kế nông lâm kết hợp.

Phát triển sinh kế thay thế: du lịch cộng đồng, nông nghiệp sinh thái, sản phẩm bản địa.

Ứng dụng công nghệ cảnh báo sớm, bản đồ nguy cơ sạt lở để bảo vệ tính mạng con người.